

Αντώνης Σαμαράκης

Ο τοίχος

Ήτανε μια μικρή αυλή, με δωμάτια που μένανε διάφοροι, σε μια γειτονιά μακριά από το κέντρο της πόλης, στη βιομηχανική περιοχή. Η ατμόσφαιρα ήτανε βαριά εκεί, όπως είναι πάντα στις βιομηχανικές περιοχές.

Αυτοί που μένανε στην αυλή δουλεύανε, οι περισσότεροί τους, στα γύρω, εργοστάσια. Ήτανε μερικές φαμίλιες, κι ένας δημόσιος υπάλληλος, γραφεύς Α΄ τάξεως, καμιά σαρανταπενταριά χρονώ, εργένης, που έμενε, μόνος, στο δωμάτιο δίπλα στο αποχωρητήριο.

Γύρω στην αυλή ήτανε κι άλλες αυλές κι άλλα σπίτια, ισόγεια κι αυτά και χαμηλά.

Οι γυναίκες την ασβεστώνανε ταχτικά την αυλή. Είχανε και γλάστρες με λουλούδια. Η αλήθεια είναι πως μύριζε το αποχωρητήριο, μα δεν μπορούσε να γίνει τίποτα.

Μπροστά στην αυλή περνάγανε ένα σωρό τροχοφόρα. Ήτανε τα εργοστάσια και γι' αυτό είχε μεγάλη κίνηση. Μόλις όμως έμπαινες στην αυλή, έμπαινες σ' έναν άλλον κόσμο.

Τα πρωινά, οι γυναίκες, όσες δε δουλεύανε σαν τους άντρες στα εργοστάσια, σιγουρίζανε τα δωμάτια. Σκουπίζανε την αυλή. Βάζανε μπουγάδα, κι έβλεπες τότε ένα σωρό εσώρουχα, αντρικά, γυναικεία, παιδικά. Γιατί ήτανε και παιδιά στην αυλή. Μικρά παιδιά που παίζανε ολημέρα ή άλλα που πηγαίνανε σχολείο ή δουλεύανε τα μεγαλύτερα. Ήτανε κι ένα αγόρι που ήταν άρρωστο.

Άρρωσταίνανε βέβαια, πότε πότε, αυτοί που μένανε στην αυλή, μα ήτανε μικροαρρώστιες. Το αγόρι όμως την είχε άσχημα.

Έμενε σ' ένα δωμάτιο με τη μάνα του, μια κοντή γυναίκα, αδύνατη, που είχε διαρκώς ένα φοβισμένο βλέμμα. Ήτανε χήρα, ο άντρας της είχε σκοτωθεί στον τελευταίο πόλεμο. Το αγόρι ήτανε μωρό τότε. Βασανίστηκε πολύ για να το αναστήσει. Δούλευε σ' ένα υφαντουργείο. Ξενόπλενε κιόλας.

Το παιδί, από δώδεκα χρονώ, έπιασε δουλειά σ' ένα μηχανουργείο. Επειδή ο νόμος έλεγε από δεκατεσσάρω και πάνω, κάνανε τ' αδύνατα δυνατά για να πιάσει δουλειά. Ήθελε να βοηθήσει τη μάνα του.

Τώρα ήτανε δεκαπέντε χρονώ, δούλευε πάντα στο μηχανουργείο και το βράδυ πήγαινε σε τεχνική σχολή.

Το κακό πρωτοφανερώθηκε ένα απόγευμα, στο μηχανουργείο, την ώρα που δούλευε. Τόπιασε ένας βήχας πολύ δυνατός — έβηχε τον τελευταίο καιρό, μα δεν είχε δώσει σημασία, — και ξαφνικά έβγαλε αίμα.

Το πήγανε στις κοινωνικές ασφαλίσεις. Το είδανε στις ακτίνες. Του βγάλανε και πλάκα. Ήτανε πειραγμένος ο αριστερός πνεύμονας.

— Ανάπαυση, καλό φαί, καθαρός αέρας! είπε ο γιατρός στη μάνα, που το βλέμμα της ήτανε γεμάτο φόβο, ακόμα πιο βαθύ φόβο από άλλοτε.

Και πρόσθεσε:

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Η μάνα πήρε το παιδί και φύγανε.

Η ανάπαυση μπορούσε να γίνει. Το αγόρι σταμάτησε να δουλεύει. Του πήρε η μάνα του μια σαιζ — λονγκ, μεταχειρισμένη. Έβγαινε στην αυλή και καθότανε.

Το καλό φαί...Δούλευε υπερωρίες, ξελιγωνότανε στη δουλειά, για να του καλυτερέψει το φαί.

Όσο για τον καθαρό αέρα, αυτό ήταν δύσκολο. Η ατμόσφαιρα, εκεί, ήτανε βαριά. Δεν μπορούσε η μάνα να κάνει τίποτα για να πάψουν τα εργοστάσια να βρωμίζουνε τον αέρα.

Εκείνο όμως που δεν είχε καταλάβει ήταν η τελευταία κουβέντα του γιατρού:

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Συλλογίστηκε πως αυτό θα ήτανε σίγουρα κάτι πολύ σπουδαίο. Και την έπιασε μεγάλος φόβος. Το είπε στο δημόσιο υπάλληλο, κι αυτός της εξήγησε. Της είπε πως το αγόρι, στην κατάσταση που ήτανε, έπρεπε νάχει γαλήνη.

Κανένας δεν ήξερε τι ακριβώς θα γινότανε. Το μόνο που ήξεραν ήτανε πως το διπλανό σπίτι, ισόγειο κι αυτό, χαμηλό, πουλήθηκε. Και μάλιστα μοσχοπουλήθηκε. Ο νέος ιδιοκτήτης, ένας πολύ πλούσιος, θα το γκρέμιζε. Τι θάφτιαχνε ύστερα; Κανένας δεν ήξερε.

Οι διπλανοί μετακομίσανε άρον – άρον, κι ένα πρωί ήρθανε οι μαστόροι κι αρχίσανε το ξήλωμα.

Ο τοίχος υψωνότανε ολοένα και πιο πολύ.

Ύστερα από το γκρέμισμα του σπιτιού, οι μαστόροι αρχίσανε να χτίζουνε τον τοίχο.

Ειπώθηκε πως ο νέος ιδιοκτήτης ήθελε να φράξει το οικόπεδό του και παράγγειλε να του φτιάξουνε έναν τοίχο. Άλλοι λέγανε πως θάχτιζε εργοστάσιο.

Στην αρχή, αυτοί που μένανε στην αυλή δεν ανησύχησαν. Γιατί ν' ανησυχήσουν; Ένας τοίχος, είναι ένας τοίχος. Μα όσο υψωνότανε ο τοίχος, όλο πέτρα αγκωνάρι, τόσο βασανίζονταν αυτοί.

Ο τοίχος υψωνότανε, βαρύς, τους επέζε στο στήθος. Γίνεκε ένα μέτρο, δυο μέτρα, δυόμισι μέτρα, τρία μέτρα... Και υψωνότανε ακόμα! Κάθε βράδυ που σκολάγανε οι μαστόροι, ο τοίχος είχε υψωθεί ακόμα περισσότερο.

Ήτανε μια καινούρια παρουσία τούτος ο τοίχος, που είχε μπει ξαφνικά στη ζωή τους.

Ένα βράδυ, ο τονναδόρος πιάστηκε με τη γυναίκα του, του φάνηκε πως έκανε νοήματα του τραμβαγέρη, που έμενε στο διπλανό δωμάτιο με τη γυναίκα του και τα δυο του παιδιά, την ώρα που αυτός, ο τραμβαγέρης, πέρασε να πάει στο αποχωρητήριο. Γίνεκε άγριος καυγάς, πέσανε γροθιές. Το άλλο απόγευμα, πιαστήκανε δυο γυναίκες, για μια μικροαφορμή, για ψύλλου πήδημα.

Γινήκανε ακόμα κι άλλα.

Οι πιο πολλοί από τους ανθρώπους της αυλής είχανε γίνει αλλιώτικοι.

Όσο για το δημόσιο υπάλληλο, αυτός είχε χάσει τη συνηθισμένη του ηρεμία και δεν μπορούσε να κοιμηθεί τη νύχτα. Ο τοίχος στεκότανε μπροστά του, εφιάλτης. Μα κείνο που τον βασάνιζε πιο πολύ, ήτανε η σκέψη του αγοριού, που όσο υψωνότανε ο τοίχος τόσο κι έπαιρνε το χειρότερο.

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Συλλογιζότανε την κουβέντα του γιατρού και πόσο ανάποδα ήρθανε τα πράγματα. Το αγόρι έβγαине στην αυλή, όπως πάντα, και ξάπλωνε στη σαιζ – λονγκ, μα καθότανε όλη ώρα σιωπηλό και σκεφτικό.

Όλο και αδυνατίζε. Το πρόσωπό του είχε γίνει κίτρινο και στα μάτια του ήτανε σκιές. Ο τοίχος το πλάκωνε στο στήθος, εκεί, στον αριστερό πνεύμονα.

Η νύχτα ήταν ατέλειωτη. Δεν του κόλλαγε ύπνος.

Πριν από λίγο είχε αρχίσει να γδύνεται. Το αποχωρητήριο, δίπλα, βρώμαγε πολύ.

Έβγαλε το πουκάμισο κι έμεινε με τη φανέλα. Έβγαλε το παντελόνι του, τα παπούτσια του θα τα έβγαζε ύστερα. Δεν πρόφτασε να βγάλει το σώβρακό του, ένα μακρύ άσπρο σώβρακο, η σκέψη του τοίχου ήρθε και μπήκε μέσα του.

Έσβησε το φως, κάθισε σε μια καρέκλα κι άναψε τσιγάρο.

Ο τοίχος είχε αλλάξει τη ζωή τους. Σκέφτηκε τον τονναδόρο που υποψιαζότανε τώρα τη γυναίκα του, το σαράκι της αμφιβολίας τον έτρωγε. Σκέφτηκε τους άλλους, που ο τοίχος τούς είχε επηρεάσει με κάποιον τρόπο. Σκέφτηκε το αγόρι που πήγαινε ολοένα και πιο κοντά στο θάνατο.

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Οι άλλοι, στην αυλή, θα κοιμόντουσαν σίγουρα. Ήταν αργά. Περασμένα μεσάνυχτα.

Οι σκέψεις κυκλοφορούσανε μέσα του, η μια πίσω από την άλλη, με ένταση.

Δεν ήτανε παρά ένας δημόσιος υπάλληλος, ένας γραφεύς Α' τάξεως. Δεν είχε κάνει ποτέ του κάτι που να ξεφεύγει από το κανονικό, από τη μετριότητα.

Μα τώρα έπρεπε να κάνει κάτι. Όχι για τον εαυτό του. Για τους άλλους, για τους ανθρώπους της αυλής. Για τους ανθρώπους.

Κάπνιζε το ένα τσιγάρο πάνω στ' άλλο.

Από το παράθυρο ξεχώριζε, μες στη σκοτεινή νύχτα, τον τοίχο, που υψωνότανε βαρύς και τον επέζε, τον επέζε. Είχε ένα φριχτό πρόσωπο ο τοίχος. Άξαφνα ένιωσε πως αυτός ο τοίχος ήταν η ζωή, η ζωή που υψώνεται πάνω στους ανθρώπους και τους πιέζει, τους πιέζει ολοένα.

Πετάχτηκε πάνω, άνοιξε το συρτάρι, πήρε το παλιό πιστόλι που είχε, βγήκε στην αυλή, με τη φανέλα, το μακρύ άσπρο σώβρακο και τα παπούτσια, ο τοίχος ήταν εκεί, έβλεπε το φριχτό πρόσωπό του, ο τοίχος, ο τοίχος ήταν εκεί, «Ναι, εγώ τον σκότωσα!» θάλεγε όταν θα πλάκωνε η αστυνομία, ο τοίχος ήταν εκεί, η ζωή ήταν εκεί, η ζωή, ο τοίχος, ο τοίχος, ο τοίχος, ο τοίχος...
Άδειασε και τις έξι σφαίρες απάνω του.

II.

Ζητείται Ελπίς

Όταν μπήκε στο καφενείο, κείνο το απόγεμα, ήτανε νωρίς ακόμα. Κάθισε σ' ένα τραπέζι, πίσω από το μεγάλο τζάμι που έβλεπε στη λεωφόρο. Παράγγειλε καφέ.

Σε άλλα τραπέζια, παίζανε χαρτιά ή συζητούσανε.

Ήρθε ο καφές. Άναψε τσιγάρο, ήπιε δυο γουλιές, κι άνοιξε την απογευματινή εφημερίδα.

Καινούριες μάχες είχαν αρχίσει στην Ινδοκίνα. «Αι απώλειαι εκατέρωθεν υπήρξαν βαρύταται», έλεγε το τηλεγράφημα.

Ένα ακόμα ιαπωνικό αλιευτικό που γύρισε με ραδιενέργεια.

«Η σκιά του νέου παγκοσμίου πολέμου απλούται εις τον κόσμο μας», ήταν ο τίτλος μιας άλλης είδησης.

Ύστερα διάβασε άλλα πράγματα: το έλλειμμα του προϋπολογισμού, προαγωγές εκπαιδευτικών, μια απαγωγή, ένα βιασμό, τρεις αυτοκτονίες. Οι δυο, για οικονομικούς λόγους. Δυο νέοι, 30 και 32 χρονών. Ο πρώτος άνοιξε το γκάζι, ο δεύτερος χτυπήθηκε με πιστόλι.

Αλλού είδε κριτική για ένα ρεσιτάλ πιάνου, έπειτα κάτι για τη μόδα, τέλος την «Κοσμική Κίνηση»:

«Κοκταίηλ προχθές παρά τω κυρίω και τη κυρία Μ. Τ. Χάρμα εύμορφιας και κομψότητας η κυρία Β. Χ. με φόρεμα κομψότατο εμπριμέ και τοκ πολύ σικ. Ελεγκάντικη εμφάνισις η δεσποινίς Ο. Ν.»

Άναψε κι άλλο τσιγάρο. Έριξε μια ματιά στις «Μικρές Αγγελίες»:

ΠΩΛΕΙΤΑΙ νεόδμητος μονοκατοικία, κατασκευή άριστη, εκ 4 δωματίων, χολ, κουζίνας, λουτρού πλήρους, W. C.

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ εις σοβαρόν κύριον δωμάτιον εις β' όροφον, ευάερον, ευήλιον...

ΖΗΤΕΙΤΑΙ πιάνο προς αγοράν...

Σκέψεις γυρίζανε στο νου του.

Από τότε που τέλειωσε ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, η σκιά του τρίτου δεν είχε πάψει να βαραινεί πάνω στον κόσμο μας. Και στο μεταξύ, το αίμα χυνότανε, στην Κορέα χτες, στην Ινδοκίνα σήμερα, αύριο...

Πέρασε το χέρι του στα μαλλιά του. Σκούπισε τον ιδρώτα στο μέτωπο του· είχε ιδρώσει, κι όμως δεν έκανε ζέστη.

Ο πόλεμος, η βόμβα υδρογόνου, οι αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, η «Κοσμική Κίνησης» . . . Το πανόραμα της ζωής!

Δεν είχε αλλάξει διόλου προς το καλύτερο η ζωή μας ύστερ' από τον πόλεμο. Όλα είναι τα ίδια σαν και πριν. Κι όμως είχε ελπίσει κι αυτός, όπως είχαν ελπίσει εκατομμύρια άνθρωποι σ' όλη τη γη, πως ύστερ' από τον πόλεμο, ύστερ' από τόσο αίμα που χύθηκε, κάτι θ' άλλαζε. Πως θαρχόταν η ειρήνη, πως ο εφιάλτης του πολέμου δε θα ίσκιωνε πια τη γη μας, πως δε θα γίνονταν τώρα αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, πως . . .

Σουρούπωνε. Μερικά φώτα είχαν ανάψει κιόλας στα μαγαζιά αντίκρυ. Στο καφενείο δεν είχανε ανάψει ακόμα τα φώτα. Του άρεσε έτσι το ημίφως.

Σκέφτηκε τη σύγχυση που επικρατεί στον κόσμο μας σήμερα. Σύγχυση στον τομέα των ιδεών, σύγχυση στον κοινωνικό τομέα, σύγχυση...

Δεν έφταιγε η εφημερίδα που έκανε τώρα αυτές τις σκέψεις. Τα σκεφτότανε όλα αυτά τον τελευταίο καιρό, πότε με λιγότερη, πότε με περισσότερη ένταση. Σκεφτότανε το σκοτεινό πρόσωπο της ζωής.

Την ειρήνη, τη βαθιά τούτη λαχτάρα, που κρέμεται από μια κλωστή. Σκεφτότανε τη φτώχεια, την

αθλιότητα. Σκεφτότανε το φόβο που έχει μπει στις καρδιές.

Στον καθρέφτη, δίπλα του, είδε το πρόσωπο του. Ένα πολύ συνηθισμένο πρόσωπο. Τίποτα δε μαρτυρούσε την ταραχή που είχε μέσα του.

Είχε πολεμήσει κι αυτός στον τελευταίο πόλεμο. Και είχε ελπίσει. Μα τώρα ήτανε πια χωρίς ελπίδα. Ναι, δε φοβότανε να το ομολογήσει στον εαυτό του πως ήτανε χωρίς ελπίδα.

Μια σειρά από διαψεύσεις ελπίδων ήταν η ζωή του. Είχε ελπίσει τότε . . . Είχε ελπίσει ύστερα . . .

Κάποτε, πριν από χρόνια, είχε ελπίσει στον κομμουνισμό. Μα είχε διαψευσθεί κι εκεί. Τώρα δεν είχε ελπίδα σε καμιά ιδεολογία!

Ζήτησε ένα ποτήρι νερό ακόμα. Αύτη η διάψευση από τις λογής λογής ιδεολογίες ήτανε βέβαια γενικό φαινόμενο. Και παραπάνω από τη διάψευση, η κούραση, η αδιαφορία, που οι πιο πολλοί, η μεγάλη πλειοψηφία νιώθει μπροστά στις διάφορες ιδεολογίες.

Κοίταζε τα τρόλεϋ που περνάγανε ολοένα στη λεωφόρο, το πλήθος . . . Μπροστά του, η εφημερίδα ανοιχτή. Όλα αυτά που είχε δει και πρωτύτερα: η σκιά του καινούριου πολέμου, η Ινδοκίνα, οι δυο αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, η «Κοσμική Κίνησης» . . .

— Τσιγάρα! ένας πλανόδιος μπήκε. Πήρε ένα πακέτο.

Στις έξι σελίδες της εφημερίδας: η ζωή. Κι αυτός, ήτανε τώρα ένας άνθρωπος που δεν έχει ελπίδα.

Θυμήθηκε, πριν από χρόνια, ήτανε παιδί ακόμα, είχε αρρωστήσει βαριά μια θεία του, ξαδέρφη της μητέρας του. Την είχανε σπίτι τους. Ήρθε ο γιατρός βγαίνοντας από το δωμάτιο της άρρωστης, είπε με επίσημο ύφος:

— Δεν υπάρχει πλέον ελπίς!

Έτσι κι αυτός, τώρα, είχε φτάσει στο σημείο να λέει:

— Δεν υπάρχει πλέον ελπίς!

Του φάνηκε φοβερό που ήτανε χωρίς ελπίδα. Είχε την αίσθηση πως οι άλλοι στο καφενείο τον κοιτάζανε κι άλλοι από το δρόμο σκέφτονταν και ψιθυρίζανε μεταξύ τους: «Αυτός εκεί δεν έχει ελπίδα!» Σα να ήταν έγκλημα αυτό. Σα να είχε ένα σημάδι πάνω του που το μαρτυρούσε. Σα να ήτανε γυμνός ανάμεσα σε ντυμένους.

Σκέφτηκε τα διηγήματα που είχε γράψει, δίνοντας έτσι μια διέξοδο στην αγωνία του. Άγγιζε θέματα του καιρού μας: τον πόλεμο, την κοινωνική δυστυχία . . . Ωστόσο, δεν το αποφάσιζε να τα εκδώσει.

Φοβότανε! Φοβότανε την ετικέτα που θα του δίνανε σίγουρα οι μεν και οι δε. Όχι, έπρεπε να τα βγάλει. Στο διάολο η ετικέτα! Αυτός ήταν ένας άνθρωπος, τίποτα άλλο. Ούτε αριστερός ούτε δεξιός.

Ένας άνθρωπος που είχε ελπίσει άλλοτε, και τώρα δεν έχει ελπίδα, και που νιώθει χρέος του να το πει αυτό. Βέβαια, άλλοι θάχουν ελπίδα, σκέφτηκε. Δεν μπορεί παρά νάχουν.

Ξανάριξε μια ματιά στην εφημερίδα: η Ινδοκίνα, η «Κοσμική Κίνησης», το ρεσιτάλ πιάνου, οι δυο αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, οι «Μικρές Αγγελίες» . .

ΖΗΤΕΙΤΑΙ γραφομηχανή . . .

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ραδιογραμμόφωνον . . .

ΖΗΤΕΙΤΑΙ τζιπ εν καλή καταστάσει . . .

ΖΗΤΕΙΤΑΙ τάπης γνήσιος περσικός . . .

Έβγαλε την ατζέντα του, έκοψε ένα φύλλο κι έγραψε με το μολύβι του:

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ελπίς

Ύστερα πρόσθεσε το όνομά του και τη διεύθυνσή του. Φώναξε το γκαρσόνι. Ήθελε να πληρώσει, να πάει κατευθείαν στην εφημερίδα, να δώσει την αγγελία του, να παρακαλέσει, να επιμείνει να μπει οπωσδήποτε στο αυριανό φύλλο.